

Wpływ instytucji AEO na konkurencyjność przedsiębiorców w handlu międzynarodowym

Mirosława Laszuk

Politechnika Białostocka, Wydział Inżynierii Zarządzania

e-mail: m.laszuk@pb.edu.pl

DOI: 10.24427/az-2025-0003

Streszczenie

Instytucja upoważnionego przedsiębiorcy została zainicjowana przez Światową Organizację Cła. W UE została wprowadzona w 2008 roku. Celem AEO było ułatwienie międzynarodowego obrotu towarowego przy jednoczesnym zapewnieniu jego bezpieczeństwa (dwa paradygmaty: ułatwienia i uproszczenia oraz bezpieczeństwo). Wyniki badań wskazują, że ułatwienia wprowadzone w ramach instytucji AEO znacząco wpłynęły na konkurencyjność przedsiębiorców dokonujących międzynarodowego handlu, którzy uzyskali status AEO. Wprowadzone ułatwienia miały szczególne znaczenie w przypadku trzech, istotnych w międzynarodowym handlu, czynników: czas, koszty i bezpieczeństwo. Wprowadzenie instytucji upoważnionego przedsiębiorcy wpłynęło również na efektywność odpraw celnych. Jest to związane między innymi ze zmianą relacji pomiędzy administracją celną a przedsiębiorcami dokonującymi obrotu towarowego, z tradycyjnej kontroli i wydawania poleceń na relację opartą na zaufaniu. Wzrost efektywności odpraw celnych również w sposób pozytywny wpłynął na konkurencyjność tych przedsiębiorców.

Słowa kluczowe

konkurencyjność, upoważniony przedsiębiorca, efektywność, ułatwienia, bezpieczeństwo, handel międzynarodowy

Wstęp

Instytucja upoważnionego przedsiębiorcy (AEO) zainicjowana przez Światową Organizację Celną ma na celu ułatwienie międzynarodowego obrotu towarowego przy jednoczesnym zapewnieniu jego bezpieczeństwa. Szeroki zakres ułatwień

i uproszczeń przyznanych przedsiębiorcom w ramach tej instytucji, przy jednocześnie surowych warunkach ich uzyskania, daje organom celnym gwarancję przestrzegania przepisów prawa oraz bezpieczeństwa międzynarodowego obrotu towarowego. Instytucja upoważnionego przedsiębiorcy szczególne znaczenie ma jednak w przypadku przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą w obszarze międzynarodowego obrotu towarowego – jest jednym z czynników zwiększających ich konkurencyjność. Wprowadzenie tej instytucji pozytywnie wpływa również na odprawy celne – podnosi ich efektywność, co w konsekwencji również wpływa na konkurencyjność. Szczególne znaczenie mają tu trzy czynniki: czas, koszty oraz bezpieczeństwo. Są to również czynniki decydujące o efektywności międzynarodowego łańcucha dostaw - dostarczenie towaru na czas, tanio i bezpiecznie.

Celem artykułu jest określenie zakresu korzyści wynikających z faktu przyznania przedsiębiorcom statusu AEO oraz identyfikacja czynników, które zwiększają konkurencyjność przedsiębiorców dokonujących międzynarodowego obrotu towarowego. Do realizacji przyjętego celu artykułu zastosowano następujące metody badawcze: metodę analizy i krytyki piśmiennictwa, metodę badania dokumentów oraz metodę statystyczną.

1. Konkurencyjność przedsiębiorstwa – pojęcie i czynniki konkurencyjności

Pojęcie międzynarodowej konkurencyjności jest wieloznaczne, brak jest konsensualnej definicji, a w literaturze można znaleźć wiele definicji konkurencyjności o różnym zakresie. Najogólniej można stwierdzić, że konkurencyjność jest to zdolność do konkurowania. Uniwersalną definicję konkurencyjności, która pozwala zastosować ją do każdego poziomu rozważań przedstawia M. Gorynia, który wskazuje, że konkurencyjność oznacza umiejętność konkurowania, a więc działania i przetrwania w konkurencyjnym otoczeniu [Gorynia, 2002, s. 48]. Jak stwierdza J. Borowski kategorię konkurencyjności międzynarodowej można rozpatrywać na trzech poziomach agregacji ekonomicznej: gospodarka narodowa, sektor gospodarki, przedsiębiorstwo. Jednocześnie wskazuje to jako jedną z przyczyn niejednoznaczności pojęcia konkurencyjności [Borowski, 2015, s.26]. Konkurencyjność najczęściej przypisywana jest gospodarce, jednak jest też cechą, jaką należy niewątpliwie przypisywać podmiotom mikroekonomicznym, czyli przede wszystkim przedsiębiorstwom. Konkurencyjność gospodarki narodowej jest zbudowana i opiera się na konkurencyjności przedsiębiorstw [Kosowska, 2010, s. 220].

Próbując wskazać wybrane definicje pojęcia „konkurencyjność,” występujące w literaturze przedmiotu, należy zaznaczyć, że koncentrują się ona na różnych

aspektach funkcjonowania przedsiębiorstwa. M. Dzikowska, M. Gorynia oraz B. Jankowska dokonując analizy pojęcia „konkurencyjność międzynarodowa” wskazują następujące aspekty: oferowane przez przedsiębiorców produkty i usługi, koszty, wnętrze i otoczenie (wewnętrzne właściwości jak i umiejętność radzenia z uwarunkowaniami pochodzącymi z otoczenia), pozycja względem konkurentów, przetrwanie i rozwój [Dzikowska i in., 2016, s.102-104]. Odnosząc się do analizy przeprowadzonej w artykule, należy wskazać kilka pojęć konkurencyjności przedsiębiorstw, które są najbliższe uwzględniając zakres analizowanego problemu.

Konkurencyjność można zatem zdefiniować jako wielowymiarową cechę przedsiębiorstwa, zarówno wynikającą z jego wewnętrznej charakterystyki, jak i związaną z umiejętnością adaptacji do zmian zachodzących w otoczeniu. Jest to cecha określająca wyróżniające zdolności przedsiębiorstwa do podejmowania takich działań, które zapewniają stabilny i długotrwały rozwój oraz przyczyniają się do budowania wartości rynkowej [Walczak, 2010]. Zdolność przedsiębiorstwa do przewidywania i reagowania na zmiany zachodzące w otoczeniu zewnętrznym jako istotę konkurencyjności podkreśla również A. Chikán, który konkurencyjność przedsiębiorstwa rozumie jako zdolność firmy do postrzegania zmian zarówno w otoczeniu zewnętrznym, jak i wewnętrznym, a także dostosowania się do nich w sposób, który zapewnia generowanie zysku gwarantującego długoterminowe przetrwanie firmy. Firmy muszą być aktywne w odniesieniu do swoich powiązań ze środowiskiem lub, mówiąc inaczej, ze zmieniającymi się cechami i zachowaniami odpowiednich interesariuszy [Chikán, 2008, s. 24-25; Szpilko i in., 2021]. Szeroko pojęcie konkurencyjności rozumie J. Burnewicz. Według autora konkurencyjność to zdolność przeciwstawiania się konkurencji. Konstatując, można stwierdzić, że konkurencyjność przedsiębiorstwa to zdolność do trwałego spełniania jej podwójnego celu: zaspokajania popytu klientów z zyskiem. Jest realizowana poprzez oferowanie na rynku towarów i usług, które klienci cenią wyżej niż te oferowane przez konkurencję. Osiągnięcie konkurencyjności wymaga ciągłego dostosowywania się firmy do zmieniających się norm i warunków społecznych i gospodarczych [Chikán i in., 2022, s. 2].

Konkurencyjność jest nieodłącznym elementem gospodarki rynkowej. Jest motorem do poszukiwania optymalnych rozwiązań determinujących budowanie pozycji danego podmiotu na tle pozostałych uczestników rynku. Należy jednak podkreślić, że tworzenie wartości przedsiębiorstw jest również uzależnione od wpływu szeregu czynników pochodzących z bliższego i dalszego otoczenia, w którym podmioty te funkcjonują oraz wzajemnych zależności między nimi [Piotrowska, 2019, s. 13].

Czynniki konkurencyjności można na przykład klasyfikować według ich charakteru rynkowego (rynkowe i pozarynkowe) oraz według charakteru podejmowanych decyzji (zewnętrzne i wewnętrzne) [Hadryjańska i Dolata, 2017, s. 53]. Do czynników rynkowych można zaliczyć wielkość oferty rynkowej, ceny towarów lub/i usług, jakość

towarów lub/i usług, warunki sprzedaży, Z kolei wśród czynników pozarynkowych należy wskazać postęp techniczny [Szymanik, 2016, s. 117], . Drugi podział pozwala wyróżnić czynniki zewnętrzne i wewnętrzne. Do pierwszej grupy czynników - zewnętrznych należy zaliczyć: czynniki polityczno-prawne, ekonomiczne i demograficzne. Występują one w makro otoczeniu, zaś w mikrootoczeniu wskazać można: konsumentów, konkurentów, dostawców, pośredników. Wśród czynników wewnętrznych przedsiębiorstwa wskazać można: zasoby materialne (majątek trwały, aktywa finansowe, budynki, maszyny, technologia, lokalizacja przedsiębiorstwa) oraz aktywa niematerialne (kapitał ludzki, jakość i innowacyjność oferowanych produktów, strategiczne zasoby wiedzy, struktura organizacyjna, kultura organizacyjna, kluczowe kompetencje, marka, reputacja, działalność marketingowa) [Assylbekova, 2014, s. 155].

Jak wskazano powyżej osiągnięcie konkurencyjności wymaga ciągłego dostosowywania się firmy do zmieniających się norm i warunków społecznych i gospodarczych. Początek XXI wieku wymusił na przedsiębiorcach dokonujących międzynarodowego obrotu towarowego dostosowania się do nowych uwarunkowań. W międzynarodowym handlu zaczęły funkcjonować dwa paradygmaty o różnych celach: ułatwienia i uproszczenia oraz bezpieczeństwo. Rozwiązaniem dla powyższej sytuacji było utworzenie instytucji upoważnionego przedsiębiorcy (AEO), która połączyła przeciwstawne cele. Odnosząc się do międzynarodowego łańcucha dostaw, należy stwierdzić, że jego - przedsiębiorstwa (producenci, dostawcy, odbiorcy, przewoźnicy, spedytorzy i szereg innych podmiotów prowadzących działalność gospodarczą) za istotne czynniki swojej konkurencyjności wskazują: czas dostawy towarów, koszt dostawy oraz bezpieczeństwo. Realizację wskazanych powyżej czynników zapewnia uzyskanie statusu upoważnionego przedsiębiorcy. Obejmuje on kompleksowe środki ułatwiające handel i poprawiające bezpieczeństwo, które mogą służyć poprawie konkurencyjności podmiotów posiadających status AEO i uczestniczących w międzynarodowym łańcuchu dostaw w stosunku do podmiotów nieposiadających takiego statusu. Zaznaczyć należy, że pomimo kilkunastoletniego funkcjonowania instytucji AEO w UE, nie jest ona rozwiązaniem przyjmowanym powszechnie przez podmioty prowadzące działalność gospodarczą w zakresie handlu zagranicznego. Związane jest to ze skomplikowanym procesem aplikowania (przeprowadzany jest bardzo dokładny audyt) oraz obowiązkiem zapewnienia i utrzymania określonych standardów w zakresie realizacji i przestrzegania przepisów prawa celnego (AEOC) oraz bezpieczeństwa (AEOS), a także ze zwiększonymi nakładami finansowymi w celu utrzymania tych standardów. Zaznaczyć należy jednak, że pomimo wskazanych utrudnień, zmniejszenie kosztów i czasu odprawy celnej może zwiększyć efektywność (konkurencyjność) działania przedsiębiorców AEO dokonujących obrotu towarowego.

2. Upoważniony przedsiębiorca

Koncepcja AEO (*Authorised Economic Operator*, AEO) została wprowadzona przez Światową Organizację Celną (WCO) SAFE Framework w 2005 r.. Jest ona oparta na modelu partnerstwa celno-biznesowego (*Customs-to-Business*). Główną ideą wprowadzenia AEO było zagwarantowanie realizacji wspólnych celów: ułatwienia w międzynarodowym handlu przy jednoczesnym zapewnieniu bezpieczeństwa, a także przy jednoczesnym założeniu, że przedsiębiorcy dobrowolnie spełniają szeroki zakres kryteriów oraz współpracują z organami celnymi. W zamian przedsiębiorcy otrzymują szeroki wachlarz korzyści w kontaktach z organami celnymi. WCO zdefiniowała AEO jako „stronę uczestniczącą w międzynarodowym przepływie towarów, pełniącą dowolną funkcję, która została zatwierdzona przez krajową administrację celną jako zgodna ze standardami WCO lub równoważnymi standardami bezpieczeństwa łańcucha dostaw. AEO obejmuje między innymi producentów, importerów, eksporterów, brokerów, przewoźników, konsolidatorów, pośredników, porty, lotniska, operatorów terminali, operatorów zintegrowanych, magazyny, dystrybutorów” [WCO, 2007, s. 9].

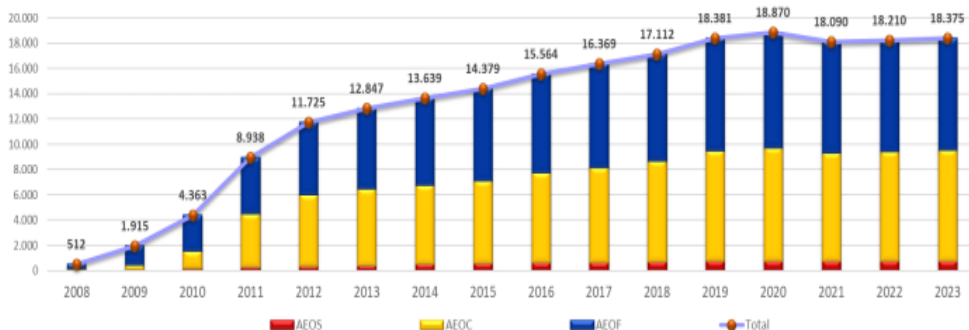
Nasilenie zamachów terrorystycznych na początku XXI wieku stało się istotną przesłanką powstania i rozwoju koncepcji upoważnionego przedsiębiorcy. Wyłonienie się nowego rodzaju ryzyka wzmocniło potrzebę współpracy i rozwoju partnerstwa administracji celnych przedsiębiorcami dokonującymi międzynarodowego obrotu towarowego. Biorąc pod uwagę rosnące ryzyko zakłóceń i wydarzeń związanych z terroryzmem, potrzeba zapewnienia, aby handel odbywał się w bezpiecznym środowisku, ma kluczowe znaczenie.

Odnosząc się do powyższego należy podkreślić, że widoczne jest tu ścieranie się dwóch paradygmatów - paradygmatu ułatwienia i uproszczenia oraz paradygmatu bezpieczeństwa. AEO można więc określić jako program kontroli, który generuje uproszczone procesy [Karlsson, 2017, s. 25]. Podkreślić należy, że nie ma sprzeczności między ułatwieniem a bezpieczeństwem. Uproszczony proces jest łatwiejszy do zabezpieczenia, a bezpieczny proces daje większe możliwości wprowadzenia ułatwień. Kiedy procesy są skomplikowane, trudno jest określić ryzyko i ocenić sygnały o nim świadczące.

Unia Europejska zaimplementowała wynikający z dokumentu *SAFE Framework* pakiet zmian, które mają na celu zwiększenie bezpieczeństwa i ochronę przed atakami terrorystycznymi, rekomendowany przez WCO do przepisów ówczesnego Wspólnotowego Kodeksu Celnego oraz przepisów wykonawczych do niego, określając go jako „poprawka bezpieczeństwa”. W skład tego pakietu weszły przepisy

dotyczące AEO [Grottel, 2013, s. 101]. Przepisy powołujące instytucję AEO na obszarze UE oraz wskazujące warunki i kryteria, jakie powinien spełniać podmiot wnioskujący o nadanie statusu AEO, weszły w życie 1 stycznia 2008 roku.

Instytucja upoważnionego przedsiębiorcy daje szczególne możliwości do zapewnienia bezpieczeństwa międzynarodowego obrotu towarowego. Dlatego też współczesna administracja celna ma wyjątkową pozycję do zarządzania bezpieczeństwem narodowym i reagowania na ochronę w szerszym kontekście globalnego łańcucha dostaw. Wytyczne dotyczące wdrażania i walidacji AEO mają na celu rozszerzenie istniejących programów i praktyk, aby pomóc zarówno administracjom celnym, jak i potencjalnym przedsiębiorcom w zabezpieczeniu międzynarodowego łańcucha dostaw. Z kolei przedsiębiorcy dokonujący międzynarodowego obrotu towarowego, którzy dobrowolnie spełniają szereg kryteriów i ściśle współpracują z organami celnymi, aby zapewnić wspólny cel, jakim jest bezpieczeństwo, są uprawnieni do korzystania ze świadczeń w całej UE. Relacja między organami administracji celnej a podmiotami AEO opiera się na zasadach wzajemnej przejrzystości, poprawności, uczciwości i odpowiedzialności [European Commission, 2025].

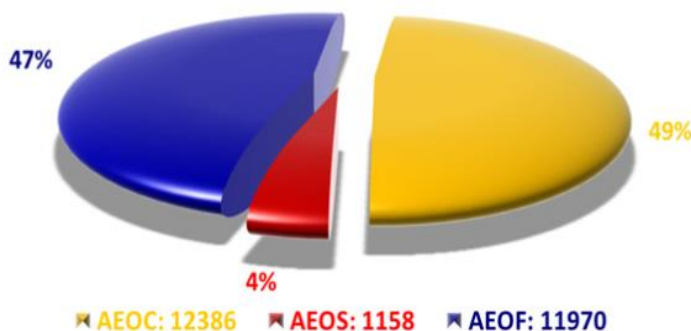

Rys. 1. Pozwolenia AEO wydawane w latach 2008–2023 przy uwzględnieniu typu pozwolenia

Źródło: European Commission, *What is AEO?*, https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs-4/aeo-authorized-economic-operator/what-aeo_en [data dostępu: 14.11.2024].

Pozwolenia AEO w UE wydawane są od 2008 roku. Ich liczba do roku 2020 stale wzrastała, co oznacza, że co roku statusem AEO obejmowane były nowe podmioty. Największy wzrost przypada oczywiście na początkowe lata 2008–2012. W późniejszym okresie nowych podmiotów AEO przybywało już znacznie mniej. W roku 2021 liczba podmiotów ze statusem AEO nieznacznie spadła. Wynikało to z dwóch kwestii: wystąpienie Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej oraz kryzysu

gospodarczego związanego z pandemią COVID-19, który doprowadził do spadku liczby przedsiębiorstw w większości państw UE. Z kolei w latach 2022–2023 liczba pozwoleń była na podobnym poziomie – zbliżonym do roku 2021.

Rys. 2. Typy świadectw AEO – dane liczbowe

Źródło: European Commission, *What is AEO?* https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs-4/aEO-authorised-economic-operator/what-aEO_en [data dostępu: 15.11.2024].

O status AEO ubiegać się może każdy przedsiębiorca dokonujący międzynarodowego obrotu towarowego. Zaznaczyć jednak należy, że przedsiębiorca nie ma prawnego obowiązku uzyskania statusu AEO. Przedsiębiorca może ubiegać się o pozwolenie. Zakres przedsiębiorców, którzy mogą ubiegać się o przyznanie statusu AEO jest bardzo szeroki. Definicja „przedsiębiorcy w unijnym kodeksie celnym nie ogranicza pojęcia „działań regulowanych przepisami prawa celnego” jedynie do bezpośredniej realizacji operacji celnych, np. do sytuacji, gdy mamy do czynienia z importerem, eksporterem lub agentem celnym. O status AEO może ubiegać się np. producent wytwarzający towary przeznaczone do wywozu, nawet jeżeli formalności wywozowe są realizowane przez inną osobę. Należy również zwrócić uwagę, że pozwolenie AEO bezpieczeństwo i ochrona (AEOS) jest ściśle związane z zarządzaniem łańcuchem dostaw. O wydanie pozwolenia AEOS mogą więc ubiegać się przedsiębiorcy, którzy zajmują się towarami podlegającymi dozorowi celnemu lub danymi związanymi z tymi towarami. Pojęcie „przedsiębiorcy” na potrzeby instytucji AEO należy zatem interpretować szeroko, mając na uwadze kontekst bezpiecznego łańcucha dostaw. Oznacza to, iż wniosek mogą złożyć nie tylko przedsiębiorcy mający fizyczny kontakt z towarem podlegającym dozorowi celnemu, ale również podmioty świadczące usługę opracowania tzw. danych celnych [Ministerstwo Finansów, 2019, s. 3-4].

Status upoważnionego przedsiębiorcy obejmuje następujące rodzaje pozwoleń:

- upoważniony przedsiębiorca w zakresie uproszczeń celnych, które umożliwia mu korzystanie z niektórych uproszczeń zgodnie z przepisami prawa celnego – AEOC;
- upoważniony przedsiębiorca w zakresie bezpieczeństwa i ochrony, które uprawnia do korzystania z ułatwień dotyczących bezpieczeństwa i ochrony – AEOS.

Przedsiębiorca może jednocześnie posiadać oba rodzaje pozwoleń - AEOC i AEOS. Organ celny wydaje wówczas jedno łączne pozwolenie AEOF.

Uzyskanie pozwolenia AEO, uwzględniając cel ustanowienia tej instytucji (zapewnienie bezpieczeństwa międzynarodowego obrotu towarowego przy jednoczesnym zachowaniu szeregu ułatwień), jest obwarowane obowiązkiem spełnienia szeregu warunków. Wskazać tu należy brak naruszeń przepisów prawa celnego i podatkowego, wysoki poziom kontroli operacji i przepływu towarów, który zapewnia system zarządzania ewidencją handlową i transportową, udokumentowana wypłacalność finansowa, spełnienie praktycznych standardów w zakresie kompetencji lub kwalifikacji zawodowych czy też odpowiednie standardy bezpieczeństwa i ochrony. Spełnienie powyższych warunków – szczegółowa analiza kwestionariusza samooceny wraz z oceną ryzyka i opracowaniem planu audytu. Ocena ryzyka spełniania danego warunku jest dokonywana całościowo na podstawie ogólnej oceny poszczególnych ryzyk częściowych dla danego warunku. Przeprowadzenie przez organ celny szczegółowego audytu jest podstawą do wydania ostatecznej decyzji o przyznaniu bądź nie przyznaniu wnioskodawcy pozwolenia AEO. Zaznaczyć należy, że w trakcie audytu organ celny dokonuje sprawdzenia przekazanych mu wraz z wnioskiem informacji przez przedsiębiorcę. Dokonując oceny organ celny uwzględnia specyfikę i rozmiar prowadzonej działalności. Czynności audytowe są prowadzone również po wydaniu pozwolenia AEO w ramach monitorowania czy nadal upoważniony przedsiębiorca spełnia kryteria AEO. Przyznany status AEO dotyczy samego przedsiębiorcy i ma zastosowanie do jego własnej działalności gospodarczej i tylko on jest uprawniony do czerpania z niego korzyści.

Zgodnie z art. 38 ust. 4 UKC status AEO jest uznawany we wszystkich państwach członkowskich, a zatem posiadacz pozwolenia AEO czerpie takie same korzyści we wszystkich państwach członkowskich.

3. Czynniki wpływające na zwiększenie konkurencyjności przedsiębiorców AEO

Przedsiębiorca, któremu przyznano status AEO, jest traktowany przez organy celne jako przedsiębiorca wiarygodny, co oznacza przyznanie mu wielu przywilejów. Również przez innych przedsiębiorców może być traktowany jako wiarygodny partner handlowy, co stanowić może ważny aspekt funkcjonowania przedsiębiorstwa na współczesnym, konkurencyjnym rynku. Z wiarygodnością przedsiębiorstwa związane są ściśle takie pojęcia jak: honor kupiecki, dobry obyczaj, etyczne postępowanie. Zwiększa się również wiarygodność takiego przedsiębiorcy dla zagranicznych podmiotów handlowych. Dotyczy to przede wszystkim państw, w których przyznany przez organy celne status AEO jest uznawany. Jak już wspomniano, statut AEO uznawany jest we wszystkich państwach członkowskich, ale również i w państwach trzecich, z którymi UE podpisała umowy o wzajemnym uznawaniu świadectw AEO (MRA). Są to następujące kraje: Chiny, Japonia, Mołdawia, Norwegia, Szwajcaria, USA oraz Zjednoczone Królestwo. Wzajemne uznawanie statusu AEO służy wzmocnieniu bezpiecznego łańcucha dostaw i umożliwia realizację korzyści AEO w innych krajach. Bezpieczeństwo, uwzględniając szczególnie duży poziom zagrożeń występujących obecnie, ma szczególne znaczenia dla konkurencyjności przedsiębiorstw dokonujących międzynarodowego obrotu towarowego.

Analizując korzyści z posiadania statusu upoważnionego przedsiębiorcy należy wskazać korzyści wynikające z pozwolenia AEOC oraz pozwolenia AEOS, które wpływają na konkurencyjność podmiotów posiadających status AEO. Korzyści wynikające ze statusu AEO stanowią integralną część przepisów UE jak i regulacji krajowych. Uwzględniając fakt, że analiza korzyści przedsiębiorców AEO ujmowana jest w kontekście konkurencyjności w handlu międzynarodowym, należy zwrócić uwagę na trzy jej czynniki: czas, koszty oraz bezpieczeństwo. Zaznaczyć należy, że czas - ważny czynnik konkurencyjności jest często postrzegany jako ekwiwalent pieniądza, jakości i innowacyjności. Czynnik ten jest szczególnie istotny w międzynarodowym obrocie towarami, które wymagają szybkich dostaw (np. towary łatwopsujące się).

Posiadanie świadectwa AEO przede wszystkim dowodzi wiarygodności i wypłacalności przedsiębiorcy na rynku unijnym, co potwierdza monitoring organów celnych. Nadrzędną cechą monitorowania jest ułatwienie legalnej działalności gospodarczej przedsiębiorcy poprzez minimalną ingerencję w działalność posiadacza pozwolenia, wczesne sygnalizowanie zagrożeń i szybkość podejmowanych działań oraz bezpośrednią i bieżącą komunikację, a także współodpowiedzialność za zarządzanie ryzykiem [Gwardzińska, 2014, s. 513].

Jedną z istotniejszych korzyści, która wpływa zarówno na czas jak i na koszty jest lepszy dostęp przedsiębiorców do uproszczeń, co wynika z faktu, że:

- posiadanie statusu AEO jest konieczne do uzyskania dostępu do następujących uproszczeń/pozwoleń (uzyskanie pozwolenia na złożenie zabezpieczenia generalnego w obniżonej wysokości w odniesieniu do długów celnych i innych należności, pozwolenia na przeprowadzenie odprawy scentralizowanej, pozwolenia na korzystanie z wpisu do rejestru zgłaszającego ze zwolnieniem z obowiązku przedstawienia towarów czy też zezwolenie na załatwianie przez przedsiębiorcę pewnych formalności, w celu określenia przez niego należnej kwoty należności celnych przywozowych (samoobsługa) łącznie z kontrolą celną);
- niektóre kryteria dotyczące konkretnego uproszczenia/pozwolenia zostały objęte kryteriami AEO (np. pozwolenie na prowadzenie regularnej linii żeglugowej, upoważniony wystawca (potwierdzenie statusu celnego), podmiot upoważniony do ważenia bananów, pozwolenie na stosowanie uproszczonych zgłoszeń celnych, pozwolenie na dokonanie wpisu do rejestru zgłaszającego, upoważniony odbiorca (TIR), pozwolenie na stosowanie uproszczeń dotyczących tranzytu);
- kryteria dotyczące konkretnego uproszczenia/pozwolenia są traktowane jako równoważne kryteriom AEO (pozwolenie na prowadzenie magazynu czasowego składowania, pozwolenie na stosowanie procedur specjalnych).
- W sytuacji, gdy podmiot składający wniosek o konkretne uproszczenie jest posiadaczem pozwolenia AEOC, organy celne nie badają ponownie tych warunków, które już były badane przy przyznawaniu statusu AEO. Badane są tylko nowe lub dodatkowe elementy i wymagania dotyczące odpowiedniego uproszczenia.

Przedsiębiorca posiadający status AEO poddawany jest mniejszej liczbie kontroli celnych – zarówno kontroli fizycznych jak i kontroli dokumentów. Dotyczy to zarówno kontroli bezpieczeństwa i ochrony jak i kontroli zagrożeń fiskalnych (zagrożeń, których skutkiem może być zaniżenie należności celnych oraz podatków). W przypadku zamiaru przeprowadzania kontroli organy celne powiadamiają o takim zamiarze. Zapewnia to przedsiębiorcy korzyść logistyczną, umożliwiającą lepsze planowanie oraz skuteczniejszą optymalizację transportu i logistyki, minimalizację opóźnień logistycznego i ograniczenie kosztów transportu. Przedsiębiorcy posiadający pozwolenie AEOS otrzymują uprzednie powiadomienie w przypadku kontroli celnych związanych z bezpieczeństwem i ochroną, natomiast w przypadku pozwolenia AEOC otrzymują powiadomienie z wyprzedzeniem w przypadku kontroli

celnych związanych z stosowaniem innych środków przewidzianych przepisami prawa celnego.

W sytuacji, gdy przesyłki zgłoszone przez przedsiębiorców AEO wybrano do kontroli fizycznej lub kontroli dokumentów – są one przeprowadzane w pierwszej kolejności. Ułatwienie to jest bezpośrednio związane i uzależnione od rodzaju środka transportu oraz infrastruktury i możliwości technicznych oddziału celnego w szczególności na granicy. Przedsiębiorca AEO może również wybrać miejsce właściwe do przeprowadzenia kontroli celnej.

Podmioty prowadzące działalność w zakresie transportu lotniczego towarów, na mocy przepisów z zakresu ochrony lotnictwa cywilnego, mogą ubiegać się o przyznanie statusu zarejestrowanego agenta oraz znanego lub uznanego nadawcy, aby korzystać z ułatwień w obsłudze ładunku oraz kontroli bezpieczeństwa ładunków pochodzących od podmiotów uczestniczących w tzw. bezpiecznym łańcuchu dostaw. Jeżeli podmiot prowadzący działalność w zakresie transportu lotniczego towarów posiada status AEO korzysta z ułatwień w procesie ubiegania się o status zarejestrowanego agenta oraz znanego lub uznanego nadawcy. Posiadanie statusu zarejestrowanego agenta oraz znanego lub uznanego nadawcy wspiera efektywną organizację procesu transportowego towarów na każdym z jego etapów. Wszystkie ładunki lotnicze, które pochodzą od podmiotów zapewniających integralność ochrony w bezpiecznym łańcuchu dostaw – uznanego nadawcy, znanego nadawcy lub zarejestrowanego agenta – są zwolnione z kontroli bezpieczeństwa oraz objęte niższymi opłatami handlingowymi. Przedsiębiorstwo zyskuje skróconą do minimum obsługę dostawy ładunku na trasie DTA (Door to Airport) – przyspieszenie obsługi ładunku oraz większą wiarygodność na rynku przewozu frachtu lotniczego [Avsec, 20205].

Tab. 1. Korzyści wynikające dla przedsiębiorców posiadających status AEO wraz ze wskazaniem czynników konkurencyjności na które mają wpływ

Korzyści	AEOC	AEOS	Czynniki wpływające na konkurencyjność
Łatwiejszy dostęp do uproszczeń celnych (art. 38 ust. 5 UKC)	X		czas, koszty
Mniejsza liczba kontroli fizycznych i kontroli dokumentów: – związanych z bezpieczeństwem i ochroną – związanych z innymi przepisami prawa celnego (art. 24 ust. 1 RD UKC art. 38 ust. 6 UKC)	X	X	czas
Wcześniejsze powiadomienie w przypadku wytypowania do kontroli fizycznej związanej z bezpieczeństwem i ochroną (art. 24 ust. 2 RD UKC art. 38 ust. 6 UKC)		X	czas

Korzyści	AEOC	AEOS	Czynniki wpływające na konkurencyjność
Wcześniejsze powiadomienie w przypadku wytypowania do kontroli fizycznej związanej z przepisami prawa celnego (art. 24 ust. 2 i 3 RD UKC art. 38 ust. 6 UKC)	X		czas
Priorytetowe traktowanie w przypadku wytypowania do kontroli (art. 24 ust. 4 RD UKC art. 38 ust. 6 UKC)	X	X	czas
Możliwość złożenia wniosku o przeprowadzenie kontroli celnych w określonym miejscu (art. 24 ust. 4 RD UKC art. 38 ust. 6 UKC)	X	X	czas
Korzyści pośrednie (uznanie za wiarygodnego partnera biznesowego; poprawa relacji z urzędami celnymi i innymi organami rządowymi; ograniczenie kradzieży i strat; mniej opóźnionych przesyłek; lepsze planowanie, obsługa klienta i większa lojalność klientów; niższe koszty kontroli dostawców; zwiększona współpraca itp.)	X	X	czas, koszty, bezpieczeństwo
Umowy o wzajemnym uznaniu zawarte z państwami trzecimi (art. 38 ust. 7 UKC)		X	czas, koszty, bezpieczeństwo

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [Komisja Europejska, 2016, s. 27].

Oprócz korzyści uzyskanych na szczeblu UE, również na poziomie krajowym wprowadzone zostały ułatwienia organizacyjno-techniczne w celu wyeliminowania uciążliwości związanych z obsługą celną. Ułatwienia te również zwiększają konkurencyjność przedsiębiorców dokonujących międzynarodowego obrotu towarowego. Należy tu wskazać następujące ułatwienia:

- priorytetowa obsługa zgłoszenia celnego (oznacza szybsze przyjęcie zgłoszenia celnego oraz obsługę takiego zgłoszenia w pierwszej kolejności, w stosunku do zgłoszeń celnych obejmujących przesyłki dla przedsiębiorców nieposiadających takiego statusu),
- priorytetowa obsługa wszelkich wniosków składanych w sprawach celnych do organów Krajowej Administracji Skarbowej,
- wyodrębnione miejsca obsługi przedsiębiorcy ze statusem AEO, w tym odrębne pasy ruchu,
- przyznawanie większych ułatwień fakultatywnych w pozwoleniach na stosowanie procedury uproszczonej (wydając pozwolenie na stosowanie procedury uproszczonej organ celny może przyznać, uwzględniając wniosek przedsiębiorcy, tzw. ułatwienia fakultatywne, np. określenie indywidualnego czasu związanego z przysyłaniem komunikatów, zgodę na realizację

procedury uproszczonej poza godzinami pracy urzędu; ułatwienia te udzielane są na podstawie wyników analizy ryzyka);

- upoważnienie do nakładania i zdejmowania zamknięć urzędowych.

Odnosząc się do powyższego należy stwierdzić, że instytucja AEO prócz zwiększenia bezpieczeństwa międzynarodowego łańcucha dostaw, przede wszystkim ułatwia legalny handel. Szczególne znaczenie mają w tym przypadku umowy o wzajemnym uznawaniu zawarte przez UE z państwami trzecimi.

Odnosząc się do bezpieczeństwa należy wskazać, że i w tym przypadku posiadanie statusu AEO przez przedsiębiorców daje korzyści. Przedsiębiorca AEO, który spełnia kryteria bezpieczeństwa i ochrony jest uznawany za zapewniającego bezpieczeństwo i ochronę partnera w łańcuchu dostaw. Oznacza to, że podejmuje on wszelkie działania w celu ograniczenia zagrożeń w łańcuchu dostaw, w którym uczestniczy. Dlatego też inne podmioty chętniej z takim przedsiębiorcą nawiązują współpracę - status AEO zwiększa więc jego pozytywny odbiór przez partnerów handlowych.

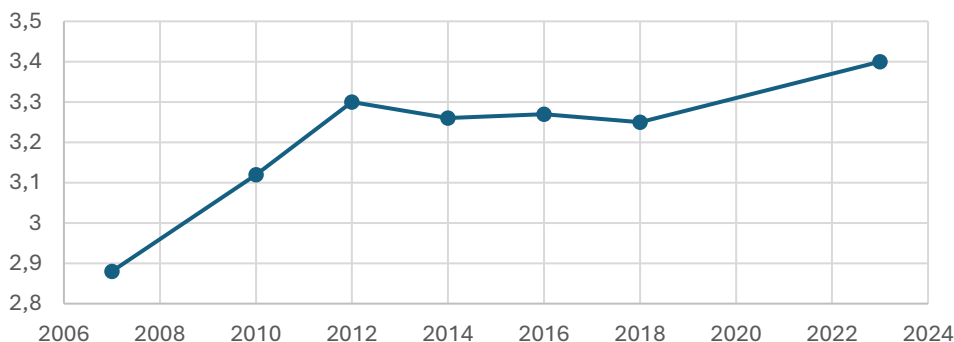
Status AEO przedsiębiorcy wpływa na obniżenie ryzyka transakcji. L. Karlsson podkreśla, że system zarządzania ryzykiem handlowym nie powinien opierać się wyłącznie samych towarach i procedurach, ponieważ najbardziej krytycznym czynnikiem jest przedsiębiorca dokonujący międzynarodowego obrotu. Jeśli jest on bezpieczny i charakteryzuje go niskie ryzyko, to ryzyko związane z towarami i procedurami ma mniejszy wpływ na jego całkowitą ocenę. W stale zwiększającym się handlu międzynarodowym trudno jest zabezpieczyć wszystkie transakcje. Rozwiązaniem jest zbadanie zaangażowanych systemów z różnych perspektyw w celu określenia prawdopodobieństwa wystąpienia błędów w transakcjach. To oznacza przejście od kontroli transakcji do kontroli systemowych, które pozwoliłyby identyfikować operatorów wysokiego ryzyka, a tym samym systemy te identyfikowałyby również operatorów niskiego ryzyka [Karlsson. 2017, s. 24]. Dlatego też rosnące uznanie, że wykrywanie ryzyka i przyznawanie ułatwień zaufanym przedsiębiorcom to dwie strony tej samej monety, z natury współzależne i wzmacniające, przyczyniło się do rozwoju programów AEO i systemów odpraw zgodnych z segmentacją klientów na podstawie zmierzonych wskaźników zgodności i dojrzałości procesów [Cohen i in., 2013, s. 52].

4. Efektywność odpraw celnych a konkurencyjność przedsiębiorców

Przez efektywność odpraw celnych należy rozumieć szybkość, prostotę i przewidywalność formalności i obsługi realizowanych przez organy celne. Obecnie w państwach członkowskich UE odprawy celne są z informatyzowane, co zapewnia

szybkość przyjmowania i obsługi dokumentów - średni czas obsługi dokumentów przy imporcie wynosi 0,5 godz. [World Development Indicators of the World Bank, 2025]. Kontrole celne przede wszystkim oparte są na analizie ryzyka, co również wpływa na czas odprawy celnej. Oprócz tego przedsiębiorcy posiadający status AEO posiadają szereg uproszczeń – między innymi w zakresie dokumentów (mniejsza liczba dokumentów czy mniejsza liczba danych), mniej kontroli celnych, a jeżeli są kontrole celne to przeprowadzana są w krótszym czasie niż pozostałe kontrole celne.

Efektywność odpraw celnych, w szczególności odpraw w procedurze eksportu, wpływa na konkurencyjność przedsiębiorców na rynku międzynarodowym. Jednak należy zauważyć również, że wprowadzenie ułatwień przedsiębiorcom dokonującym międzynarodowego obrotu towarowego przy jednoczesnym zapewnieniu bezpieczeństwa - AEO jest jednym z czynników efektywności odpraw celnych.

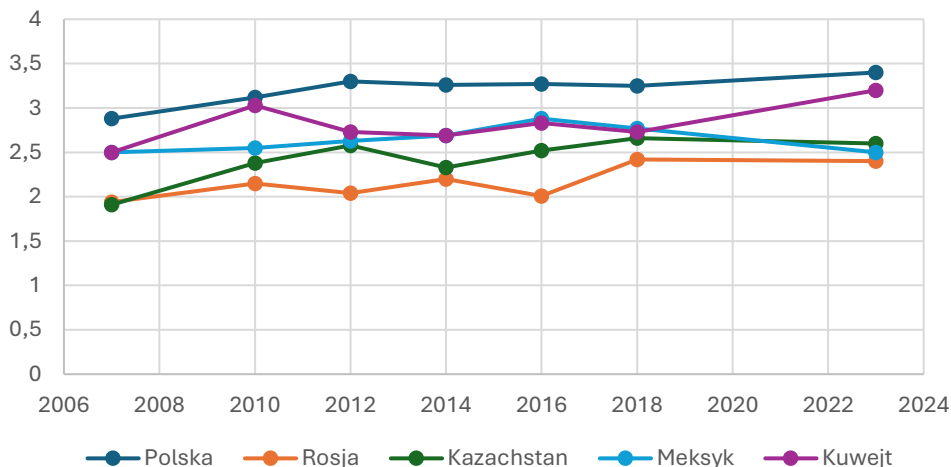

Rys. 3. Efektywność odpraw celnych w Polsce w latach 2007 – 2023

Źródło: Logistic Performance Indicators of the World Bank.

Od roku 2008, a więc od wprowadzenia w UE przepisów dotyczących upoważnionego przedsiębiorcy – AEO, stale wzrasta efektywność odpraw celnych. AEO stanowi więc istotny czynnik w jej zwiększaniu, lecz nie jedyny. Należy tu również wskazać również wprowadzenie systemów informatycznych w obsłudze importerów i eksporterów, oparcie kontroli celnych na analizie ryzyka, a także wprowadzenie innych rozwiązań ułatwiających odprawy celne jak np. odprawa scentralizowana. Należy jednak zaznaczyć, że od 2008 roku efektywność odpraw celnych stale wzrasta. Potwierdzeniem jest fakt, że przed wprowadzeniem AEO w 2007 r. wskaźnik efektywności wynosił 2,88, podczas gdy dwa lata po wprowadzeniu w 2010 r. wzrósł do 3,12. W 2023 roku wyniósł 3,4. Obecnie Polska posiada 945 przedsiębiorców korzystających ze statusu AEO. Dane powyższe potwierdzają, że korzyści przy-

znane upoważnionemu przedsiębiorcy wpłynęły na szybkość, prostotę i przewidywalność formalności oraz obsługi realizowanej przez organy celne. Nastąpiła tu istotna zmiana relacji pomiędzy administracją celną a przedsiębiorcami dokonującymi międzynarodowego obrotu towarowego, z tradycyjnej kontroli i wydawania poleceń na relację opartą na zaufaniu. Przeprowadzenie czynności audytowych daje upoważnionemu przedsiębiorcy status podmiotu zaufanego (sprawdzonego).

Rys. 4. Efektywność odpraw celnych w Polsce oraz w wybranych państwach nieposiadających ułatwień AEO dla przedsiębiorców w latach 2007 – 2023

Źródło: Logistic Performance Indicators of the World Bank.

Zupełnie inaczej kształtuje się efektywność odpraw celnych w krajach, w których przedsiębiorcy nie posiadają rozwiązań ułatwiających międzynarodowy obrót towarowy takich samych lub podobnych jak AEO. W porównaniu z Polską (przedsiębiorcy posiadają możliwość uzyskania statusu AEO), która ma średni wynik efektywności odpraw celnych w UE, wszystkie wskazane kraje trzecie, które nie nadają przedsiębiorcom takich ułatwień, mają niższy wynik efektywności. W analizie uwzględniano kraje średnio rozwinięte i rozwinięte z różnych miejsc na świecie, jednak nie wzięto pod uwagę krajów najmniej rozwiniętych, które czasami posiadają cła eksportowe, najczęściej brak jest tam systemów informatycznych, zupełnie inaczej wygląda również infrastruktura. Największą efektywność odpraw celnych ma Kuwejt – średnia wynosi 2,8, podczas gdy w Polsce średnia wynosi 3,2. Najniższą efektywność odpraw celnych ma Rosja – średnia wynosi 2,1. Może to świadczyć, że

wprowadzenie ułatwień i uproszczeń dla przedsiębiorców dokonujących międzynarodowego obrotu towarowego pozwala zwiększyć efektywność odpraw celnych, a tym samym konkurencyjność przedsiębiorców na rynku międzynarodowym.

Podsumowanie

Wprowadzenie instytucji upoważnionego przedsiębiorcy AEO w sposób znaczący wpłynęło na konkurencyjność przedsiębiorców, którzy w ramach swojej działalności dokonują międzynarodowego obrotu towarowego. Przyznanie łatwiejszego dostępu do szeregu uproszczeń, wprowadzenie znaczących ułatwień w kontrolach, wyznaczenie specjalnych miejsc do kontroli na granicach znacząco ułatwiło prowadzenie działalności gospodarczej jak i poprawiło efektywność kontroli celnych, co skutkowało wzrostem konkurencyjności przedsiębiorców AEO. Szczególne znaczenie ma jednak uznanie takiego przedsiębiorcy za wiarygodnego i wypłacalnego partnera biznesowego. Dotyczy to nie tylko obszaru UE ale również krajów z którymi podpisane zostały umowy o wzajemnym uznaniu. Przyznanie statusu AEO w istotny sposób wpłynęło również na relacje z organami administracji – bezpośrednia i bieżąca komunikacja, dobry przepływ informacji ma szczególne znaczenie w zarządzaniu ryzykiem. Wskazane powyżej rozwiązania odnoszące się do upoważnionego przedsiębiorcy w znaczący sposób wpływają na trzy, istotne w handlu międzynarodowym, czynniki konkurencyjności - czas, koszt oraz bezpieczeństwo. Znaczenie instytucji upoważnionego przedsiębiorcy AEO dla konkurencyjności przedsiębiorców prowadzących handel międzynarodowy mogą również potwierdzić dane dotyczące efektywności odpraw celnych – w 2007 roku wskaźnik efektywności wynosił 2,88 a trzy lata później (2010 r.) wynosił już 3,12.

ORCID iD

Mirosława Laszuk: <https://orcid.org/0000-0003-3209-6150>

Literatura

1. Assylbekova N. (2014), *Przegląd czynników wpływających na konkurencyjność przedsiębiorstw*, [w:] *Ekonomia i nauki o zarządzaniu w warunkach integracji gospodarczej* (red.) P. Urbanek, E. Walińska (red.), *Ekonomia i zarządzanie w praktyce*, Tom 9, Warszawa.

2. Avsec, <https://avsec.pl/blog/co-zyska-przedsiebiorstwo-zdobrywajac-status-zarejestrowanego-agenta-lub-znanego-uznanego-nadawcy/> [2.02.2025]
3. Borowski J. (2015), *Koncepcje teoretyczne konkurencyjności międzynarodowej*, Optimum. Studia Ekonomiczne 4(76), s. 25-42.
4. Chikán A. (2008), *National and firm competitiveness: a general research model*, Competitiveness Review 18 (1/2), pp. 20-29.
5. Chikán A., Czako E., Kiss-Dobronyi B., Losonci D. (2022), *Firm competitiveness: A general model and a manufacturing application*, International Journal of Production Economics 243,108316.
6. Cohen L.H., Baida Z., Kouwenhoven N.W. (2013), *Beyond the single window. Paving the way to collaborative border management*, WCO News 72, pp. 1-13.
7. Dzikowska M., Gorynia M., Jankowska B. (2016), *Teoretyczne, empiryczne i metodologiczne aspekty konkurencyjności przedsiębiorstw*, [w:] *Międzynarodowa konkurencyjność polskich przedsiębiorstw w okresie globalnego kryzysu gospodarczego i po jego wystąpieniu*, (red.) M. Dzikowska, M. Gorynia, B. Jankowska, Warszawa.
8. European Commission, *What is AEO?*, https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs-4/aeo-authorized-economic-operator/what-aeo_en [14.01.2025].
9. Gorynia M. (2002), *Luka konkurencyjna na poziomie przedsiębiorstwa a przystąpienie Polski do Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Poznań.
10. Grottel M. (2013), *Instytucja upoważnionego przedsiębiorcy – nowa jakość obsługi celnej podmiotów gospodarczych*, International Business and Global Economy 32, s. 97-113.
11. Gwardzińska E. (2014), *Pozycja konkurencyjna przedsiębiorców AEO na rynku unijnym i międzynarodowym*, International Business and Global Economy 33, s. 506-518.
12. Hadryjańska B., Dolata M. (2017), *Uwarunkowania konkurencyjności przedsiębiorstw piekarniczych*, Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej 119, s. 51–64.
13. Karlsson L. (2017), *Back to the future of Customs: A new AEO paradigm will transform the global supply chain for the better*, World Customs Journal 11(1), pp.23-33.
14. Komisja Europejska (2016), *Upoważnieni przedsiębiorcy*. Wytyczne, Bruksela.
15. Kosowska M. (2010), *Determinanty międzynarodowej konkurencyjności małych przedsiębiorstw*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Ekonomiczne Problemy Usług 50, s. 217-224.
16. Logistic Performance Indicators of the World Bank, <https://lpi.worldbank.org/> [14.01.2025].
17. Ministerstwo Finansów Departament Cel (2019), *Upoważniony przedsiębiorca AEO - informacja dla przedsiębiorców dotycząca weryfikacji formalnej i przyjęcia wniosku*

o uzyskanie statusu upoważnionego przedsiębiorcy– AEO zgodnie z Unijnym Kodeksem Celnym, Warszawa.

18. Piotrowska A. (2019), *Konkurencyjność przedsiębiorstw–główne aspekty i uwarunkowania*, Przegląd Nauk Ekonomicznych 32, s. 9-21.
19. Szpilko D., Szydło J., Glińska E., Kobylińska U., Rollnik-Sadowska E., Ryciuk U. (2021), *Theoretical and practical aspects of business activity. Business planing*, Białystok, Oficyna Wydawnicza Politechniki Białostockiej.
20. Szymanik E. (2016), *Konkurencyjność przedsiębiorstwa – główne aspekty*, Zeszyty Naukowe Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie 5(953), s. 107-124.
21. Walczak W. (2010), *Analiza czynników wpływających na konkurencyjność przedsiębiorstw*, E-mentor 5(37), <https://www.e-mentor.edu.pl/artypkuk/index/numer/37/id/784> [1.02.2025].
22. WCO (2007), *SAFE Framework of Standards*.
23. World Development Indicators of the World Bank (2025).

Impact of the AEO institution on the competitiveness of entrepreneurs in international trade

Abstract

The institution of the Authorised Economic Operator was initiated by the World Customs Organisation. In the EU, it was introduced in 2008. The aim of the AEO was to facilitate international trade in goods while ensuring its security (two paradigms: facilitation and simplification, security). The results of the study indicate that the facilitation measures introduced under the AEO institution have significantly affected the competitiveness of traders carrying out international trade who have obtained AEO status. The facilitation introduced was particularly important for three factors that are crucial in international trade: time, cost and security. The introduction of the authorised economic operator institution has also affected the efficiency of customs clearance. This is related, inter alia, to the change in the relationship between the customs administration and the traders dealing in goods, from a traditional control and issuing of orders to a relationship based on trust. The increased efficiency of customs clearance has also had a positive impact on the competitiveness of these traders.

Key words

competitiveness, Authorised Economic Operator, efficiency, facilitation, security, international trade